

Nederland versus België: verschillen in economische dynamiek en beleid¹

¹ Deze tekst is gebaseerd op de emeritaatsrede waarin ik terugblik op mijn academische loopbaan in België en Nederland, Sleuwaegen (2021).

Leo Sleuwaegen

leo.sleuwaegen@kuleuven.be
KU Leuven

dinsdag 22 november

- De toegenomen en onstabiele regulering in België, meestal als reactie op externe schokken, bevordert het wantrouwen en verhindert de samenwerking tussen burgers.
- Het responsabiliseringsbeleid via het uitwerken van financiële prikkels die werkgever en werknemers er toe aanzetten het ziekteverzuim te beperken, spelen een belangrijke rol in Nederland.
- Het belang van immateriële innovaties manifesteert zich in de sterke score van Nederland wat betreft het aandeel van kennisintensieve diensten in de totale export.
- Tegenstellingen tussen werkgevers en werknemers zijn in Nederland minder uitgesproken dan in België.
- De meest effectieve en efficiënte maatregelen hoeven niet duur te zijn.

België en Nederland delen veel gemeenschappelijke uitdagingen: een sterke vergrijzing van de bevolking, opeenvolgende energiecrisissen en een voortschrijdende de-industrialisatie van de economie. Beide landen vertonen evenwel markante verschillen in economisch beleid. Terwijl Nederland sinds einde jaren 80 vooral inzette op een efficiënte terugtrekkende overheid en marktwerking invoerde in tal van voorheen uitgesloten sectoren bleef in België de overheid een grote rol spelen in het economische leven. Op termijn heeft dit beleid bijgedragen tot markante verschillen in het overheidsbeslag, het concurrentievermogen en de economische prestaties van Nederland versus België. In dit Leuven Economisch Standpunt verkennen we de verschillen en gelijkenissen in economische dynamiek en beleid tussen Nederland en België.

Heel wat grondige structuurwijzigingen karakteriseren zowel België als Nederland, en hebben ze gemeenschappelijk met heel wat andere 'oudere' EU-lidstaten. Deze lidstaten kenmerken zich door een verouderende bevolking, de-industrialisatie (d.w.z. een kleiner aantal mensen die in de industrie werken) en een tertiaïsering van de economie. België en Nederland kenden wel een verschillende economische dynamiek en systeem-evolutie sinds de oliecrisissen in 1973 en 1979 hun economie onverwacht hard troffen. Het verschil in beleidsaanpak speelde hierbij een belangrijke rol.

BELEIDSAANPAK

De oliecrisissen en de groeiende invoerconcurrentie vanuit opkomende mogendheden in de laatste decennia van de vorige eeuw tastten de economieën van beide landen grondig aan. Duurdere olie deed de consumptie dalen en ondermijnde, samen met de goedkopere invoer, de binnenlandse productie. Dit zorgde voor minder jobs, meer faillissementen, een stijgende werkloosheid, maar ook grotere

begrotingstekorten en een hogere staatsschuld. Een vicieuze cirkel werd ingezet. De overheid moest noodlijdende bedrijven financieel ondersteunen, creëerde zelf meer tewerkstelling en moest alsmaar meer werkloosheidsuitkeringen uitbetalen. Dat leidde dan weer tot oplopende begrotingstekorten. De staatsschuld liep hierdoor sterk op en verdubbelde. In Nederland van ca. 40% van het BBP in 1975 tot ca. 80% van het BBP medio jaren tachtig. In België van 60% van het BBP tot meer dan 120% over diezelfde periode. De Nederlandse overheid kon in die periode wel genieten van extra inkomsten uit gaswinning, een voordeel dat over de tijd zou uitdijen.

De ongunstige evoluties leidden in Nederland in de jaren 80 tot een sterk debat waar niet alleen de financiële positie maar ook het functioneren van de overheid in vraag werden gesteld, en dan vooral het gebrek aan coördinatie en samenhang van het beleid: "De verkokering van de overheidsdiensten, het ontbreken van overzicht en controle op de bureaucratie en de uitholling van de ministeriële verantwoordelijkheid [werden] als buitengewoon urgente problemen ervaren" (Wiardi Beckman Stichting, 2002, geciteerd in Stellinga, 2012). Het is vanuit de bekommernis de overheidsfinanciën te saneren en de overheid effectiever en efficiënter te maken, en vooral terug vertrouwen in het beleid te scheppen dat het marktwerkings-, privatiserings- en verzelfstandigingsbeleid in Nederland in de jaren 80 tot stand kwam. De mondialisering van de economie en de Europeanisering van het beleid speelden hierbij een stimulerende rol. Het economisch beleid ging zich ook richten op matiging van de loonkosten (Akkoord van Wassenaar, 1982). De bezuinigingen in de collectieve sector werden gekoppeld aan een beleid ten gunste van publieke investeringen en de afbouw van consumptieve bestedingen in het overheidsbudget. Ook het Nederlandse industriebeleid veranderde van koers. Van steun aan noodlijdende bedrijven naar een

beleid gericht op groeikansen creëren voor beloftevolle bedrijven. De marktwerkingsbenadering uitte zich in het afschaffen van allerlei corporatistische kartels en de oprichting, naar Europees model, van een nationale concurrentiewaakhond. Marktprincipes werden ingevoerd in sectoren die eerder daarvan uitgesloten waren zoals: het gemeenschapsvervoer, de zorgsector tot zelfs het onderwijs. De overheid trok zich zoveel mogelijk terug en beperkte haar tussenkomsten tot een regierol in plaats van een uitvoerende rol. Dit proces leidde tot verzelfstandiging van heel wat publieke activiteiten en privatisering van allerlei diensten. Waar dit beleid in de jaren '80 en '90 eerder radicaal van aard was, wordt het nu op een meer pragmatische wijze toegepast, met de nodige aanpassingen. In ieder geval leidde het tot een afbouw van heel wat subsidies en een sterke 'verzakelijking' van nogal wat activiteiten. Meer vrijheid en slimme regulering, met het bevorderen van concurrentie tussen de aanbieders, stimuleerde efficiëntiewinsten in heel wat sectoren waaronder de voorheen sterk gereguleerde telecom- en distributiesector. Interessant in dit verband is dat onderzoek berekende dat de prijzen van communicatiediensten in Nederland in 2019 ongeveer 32% lager zijn dan in België (Eurostat, 2020) en levensmiddelenprijzen in 2017 gemiddeld 12% lager dan in België (Prijzenobservatorium, 2018).

België voerde in de laatste decennia van de voorbije eeuw eveneens een budgettair consolidatiebeleid door, met afbouw van overheidsuitgaven en privatiseringen en heel wat loonmatiging van overheidswege om België competitiever te maken en voor te bereiden op de Europese monetaire unie. Vooral het herstellen van de Belgische competitiviteit in een globaliserende economie stond centraal binnen deze aanpak. Marktwerking en de toepassing ervan in allerlei dienstensectoren was minder aan de orde.

De overheid bleef ook externe schokken en een verminderd concurrentievermogen opvangen met het creëren van eigen jobs of door gebruik te maken van steunmaatregelen (waaronder kortgeleden de dienstencheques). Heel wat nieuwe jobs werden ook gecreëerd in de quataire sector waarvan de meerderheid sterk afhankelijk is van allerhande overheidsfinanciering. Dit resulteerde in een stijging van de overheidsuitgaven in verhouding tot het BBP en, verschillend met Nederland, achterstelling van overheidsinvesteringen ten voordele van consumptieve bestedingen. Heel wat maatregelen werden ook genomen als reactie op onverwachte schokken en waren minder gericht op structurele wijzigingen op lange termijn. Door de 'stop and go' politiek waarbij maatregelen van de ene op de andere legislatuur gewijzigd of teruggedraaid werden, verloor België bovendien heel wat vertrouwen bij de ondernemingen en meer in het algemeen bij een groot deel van haar burgers.

De verschillen in aanpak tussen België en Nederland manifesteren zich duidelijk in onderstaande statistieken en grafieken. Waar in Nederland en België het aandeel

van de overheidsuitgaven in het BBP trendmatig begon terug te lopen vanaf midden jaren 80, merken we voor België eerder een ommekeer in de laatste twee decennia waardoor het aandeel terug opliep tot 52% in 2019, tien procent hoger dan in Nederland (zie Figuur 1). Als gevolg hiervan kende België een overheidsschuld gelijk aan 102,5% van het BBP in 2019, terwijl in Nederland de overheidsschuld gereduceerd werd tot 50,9% van het BBP in 2019 (Eurostat, AMECO).

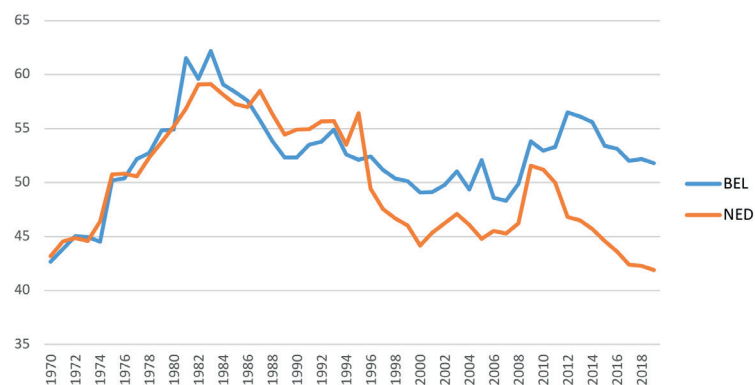
Een analyse van de NBB (Godefroid et al., 2021), die de overheidsuitgaven van België met de buurlanden vergelijkt, wijst uit dat de Belgische uitgaven relatief hoog zijn voor algemeen bestuur, economische zaken en onderwijs. Dit is minder het geval voor sociale zekerheidsuitgaven, al moet worden opgemerkt dat de sociale prestaties de afgelopen 20 jaar met 1,5% BBP meer zijn toegenomen dan het gemiddelde van onze buurlanden. De NBB studie hekelt ook het intens gebruik van subsidies (uitgaven economische zaken), vooral om de lasten op arbeid te verminderen als marktverstoring instrument. De besparingen die de Belgische overheid in de overheidssector uitvoerde

in de post-1980 periode gingen bovendien in belangrijke mate ten koste van de overheidsinvesteringen (in het bijzonder voor infrastructuur). Merk in Figuur 2 opnieuw het verschil met Nederland op met een aandeel overheidsinvesteringen dat tweemaal groter is dan het Belgische cijfer.

Bovendien wordt er regelmatig op gewezen dat de hoogte van de overheidsuitgaven niet in verhouding staat tot de kwaliteit van het overheidsbeleid en onderliggende instituties. De studies van VOKA tonen dit op markante wijze aan (cf. bolletjes in Figuur 3).

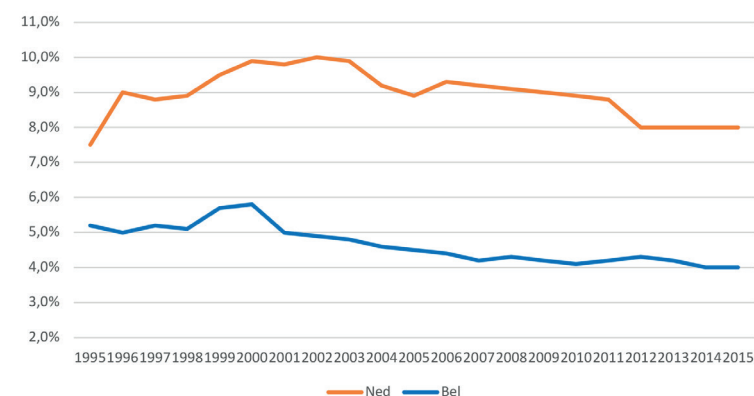
Door de 'stop and go' politiek waarbij maatregelen van de ene op de andere legislatuur gewijzigd of teruggedraaid werden, verloor België bovendien heel wat vertrouwen bij de ondernemingen en meer in het algemeen bij een groot deel van haar burgers.

Figuur 1: Overheidsuitgaven als % van BBP

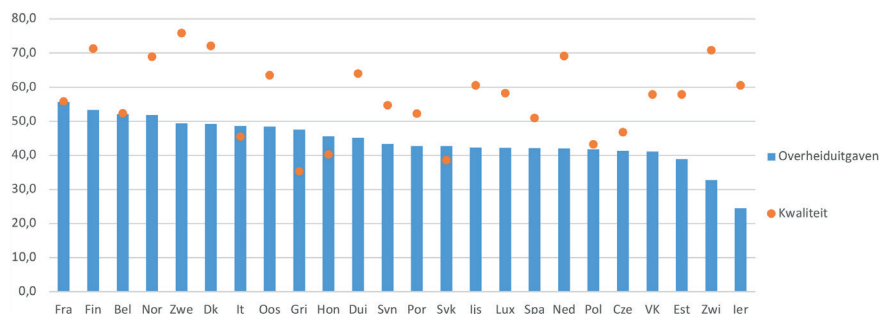
Bron: IMF Macroeconomic and Financial Data, vanaf 2012 OECD, General Government Spending Data

Figuur 2: Aandeel overheidsinvesteringen in totale overheidsuitgaven

Bron: Belfius research, Het belang van overheidsinvesteringen voor de economie, Thema-analyse Lokale Financiën, Maart 2015

Figuur 3: Overheidsuitgaven als % van BBP en kwaliteit overheidsbeleid

Bron: VOKA presentatie: Waar voor je geld 2020, Belgische belastingbetaler betaalt topprijzen voor matige kwaliteit (ter beschikking gesteld door Bart Van Craeynest, 8/03/2021)

Merk opnieuw het sterke verschil met de prestaties van de Nederlands overheid op dat vlak (5e hoogste waarde, terwijl België 16e voor deze waarde).

De hogere uitgaven voor algemeen bestuur in België zijn gekoppeld aan een hoog aantal werknemers in de overheidssector. In tegenstelling tot de EU als geheel en Nederland in het bijzonder merken we zelfs een licht toenemende intensiteit voor België de laatste twee decennia (Eurostat 2021). VOKA toonde aan dat, indien België in 2013 eenzelfde relatief aantal overheidswerknemers als Nederland zou gekend hebben, er 117.346 minder werknemers nodig waren d.w.z. 27,5% minder, wat een besparing van ongeveer 1,8% van het BNP zou opgeleverd hebben (VOKA 2013). Het verschil in overheidsaanpak uit zich ook in verminderde reguleringslast in Nederland versus België.

De toegenomen en instabiele regulering in België, meestal als reactie op externe schokken, maar ook door het inspelen op de eisen van allerhande belangengroepen, bevordert bovendien het wantrouwen en verhindert de samenwerking tussen burgers. Zoals academisch aangetoond leidt een dergelijke aanpak tot een vicieus proces waarbij wantrouwen de vraag naar verdere regulering en overheidsinmenging doet

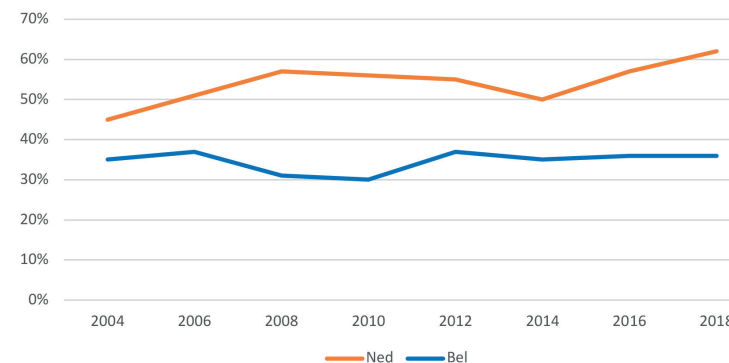
toenemen. Op de duur werkt dit proces verstikkend voor een duurzame ontwikkeling van de economie (Aghion et al., 2010). In Nederland ging de terugtredende overheid gepaard met meer vertrouwen in de instellingen en het beleid, en meer in het algemeen met onderling vertrouwen tussen de burgers, zoals Figuur 4 illustreert.

Bovendien werd in Nederland, meer dan in België, via sociaaleconomische pacten ingezet op samenwerking tussen alle stakeholders en de basis gelegd voor coöperatieve oplossingen voor gemeenschapsproblemen. Tegenstellingen tussen werkgevers en werknemers zijn dan ook minder uitgesproken dan in België o.a. gemiddeld 98 stakingsdagen per 1000 werknemers in België versus 19 dagen in Nederland in de periode 2010-2019 (Bron: <https://www.etui.org/strikes-map>, European Trade Union Institute).

COMPETITIVITEIT

De verschillen in beleidsaanpak hebben uiteraard gevolgen voor de competitiviteit. Nederland steeg doorheen de jaren in de World Economic Forumrangorde van competitiviteit tot de 4e plaats in 2019. België daarentegen daalde in het afgelopen decennium

Figuur 4: Vertrouwen in instellingen (aantal respondenten die minimum 6 hebben geantwoord (op een schaal van 0 tot 10) - % van de bevolking vanaf 15 jaar).

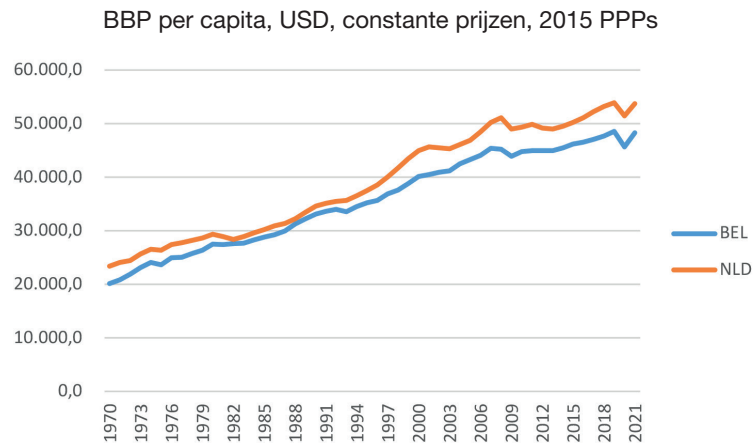

Bron: Data van European values Survey, Federaal Planbureau Indicators.be website

tot de 22^e plaats. Uiteraard is er een sterke correlatie van deze prestaties met de groei in welvaart. Figuur 5 toont de welvaartsevolutie gemeten via het Bruto Binnenlands Product per capita in constante prijzen. Er is duidelijk een markante verwijding in prestaties tussen Nederland en België die zich vooral vanaf de jaren '90 doorzet.

De verschillende evolutie heeft vooral te maken met de lagere werkzaamheidsgraad van België. Het BBP per capita kan namelijk herschreven of opgebroken worden als een keten van bepalende factoren die als product overeenstemmen met het BBP per capita. Deze bevat de productiviteit per uur, uren gewerkt per werknemer, werkzaamheidsgraad (OECD employment rate: werkenden als procent van bevolking op arbeidsleeftijd) en tenslotte het aandeel van bevolking op arbeidsleeftijd in de totale bevolking. Uit analyses blijkt dat het aandeel van de bevolking op arbeidsleeftijd, noch de productiviteit (GDP per uur) of het aantal uren gewerkt per werknemer het negatieve verschil van België kan verklaren (de laatste twee elementen zijn 7 en 10% beter in België), maar het verschil nagenoeg volledig te wijten is aan de lage werkzaamheidsgraad in België.

Figuur 5: Evolutie van het BBP per capita (1970-2021)

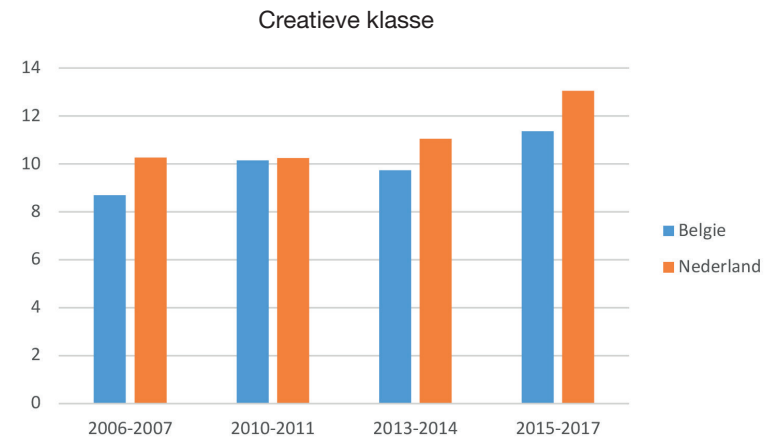
Bron: OECDStat

Met een werkzaamheidsgraad van 65,3% in 2019 voor België t.o.v. 79,7% voor Nederland scoort België 14,4% lager. Dit verschil heeft vooral te maken met de soepelere arbeidsmarkt in Nederland waaraan een groter aandeel burgers (in belangrijkere mate deeltijds) deelnemen, maar ook met een effectieve duur van carrière die in Nederland vergeleken met België 4 jaar langer bij mannen en 2 jaar langer bij vrouwen is (OECD, 2018). Ook het ziekteverzuim ligt lager in Nederland (Vzinfo, 2022). Het responsabiliseringsbeleid via het uitwerken van financiële prikkels die werkgever en werknemers er toe aanzetten het ziekteverzuim te beperken, spelen hierbij een belangrijke rol.

De meer flexibele arbeidsmarkt in Nederland is niet de enige reden voor het verschil in groeiprestaties met België.

De meer flexibele arbeidsmarkt in Nederland is niet de enige reden voor het verschil in groeiprestaties met België. De groeidynamiek komt ook via nieuwe productieve activiteiten die ontwikkeld worden. Die dynamiek berust op het gunstig ondernemingsklimaat en de competitiviteit van Nederland die geschraagd worden door twaalf verschillende pijlers volgens het 'Global Competitiveness report' van het WEF. Opvallend zijn de verschillen in kwaliteit voor instituties, infrastructuur, ICT, scholing, marktefficiëntie (product en arbeidsmarkt) en bedrijfsdynamiek. De veel betere prestaties van Nederland op ICT zijn belangrijk om de productiviteit op te drijven in de diensten, vooral de zakelijke dienstverlening waarin Nederland momenteel het meeste jobs creëert.

Figuur 6: Het procentueel aandeel van creatieve jobs in totaal aantal jobs in de economie

Bron: EU European Regional Competitiveness Index, 2019, Core creativity class index gebaseerd op Florida, R. L. (2002).

In recent onderzoek toonden wij aan dat de pijlers van competitiviteit waarin Nederland veel beter scoort, samen met de aanwezigheid van de creatieve klasse (werknemers die een job uitvoeren waarvoor een hoge mate van creativiteit vereist is) het verschil in innovatie en aanwezigheid van sterk groeiende ondernemingen kunnen verklaren (zie Figuur 6, cf. Sleuwaegen, 2014, 2020).

Deze verschillen in pijlers zijn belangrijk aangezien innovatie, ondernemerschap, en internationalisatie bij uitstek de creatieve processen zijn die de vooruitgang duwen. Aansluitend bij de betere prestaties van Nederland op de verschillende pijlers geven de onderstaande figuren logisch weer hoe Nederland beter scoort op die verschillende creatieve processen.

Ondernemerschap wordt in Figuur 7 weergegeven via het aantal nieuwe bedrijven dat opgericht wordt uitgedrukt per 1000 personen van 15 tot 64 jaar. Vooral de laatste jaren is er een sterke toename in Nederland. Eenzelfde observatie geldt voor het aandeel van de sterk groeiende ondernemingen in de populatie van ondernemingen (zie Figuur 8). Sterk groeiende ondernemingen zijn ondernemingen met meer dan 10 werknemers die gemiddeld over drie jaar meer dan 10% groeien (Eurostat definitie). Onderzoek wees uit dat vooral die ondernemingen belangrijk zijn in de nieuwe jobcreatie en productiviteitsgroei (Schreyer, 2000).

Bij *innovatie* wordt vooral gekeken naar de aanvraag van nieuwe octrooien (patents) en recent ook naar de aanvraag van handelsmerken (Trade marks) en designregistraties als (intermediaire) output van innovatie-inspanningen. De linkerzijde van Figuur 9 toont hoe sterk verschillend België van Nederland presteert voor deze indicatoren. Een score groter dan 100 geeft weer dat het land het beter doet dan het Europees gemiddelde. Opvallend is de hoge score

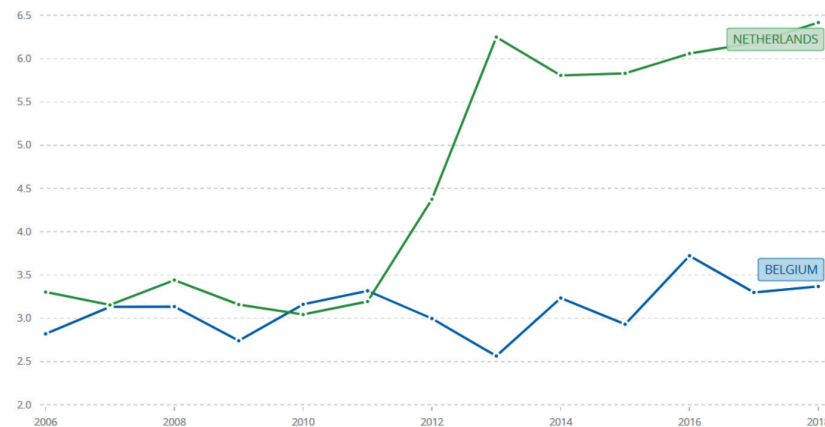
van Nederland op de drie indicatoren. Meestal beperkt men innovatieoutput door enkel naar 'utility' octrooien (nieuwe producten, processen, machines) te kijken. Designrechten zijn echter van toenemend belang aangezien heel wat innovatie immaterieel is en rechtstreeks de beleving bij gebruik ervan beïnvloedt. Dit geldt evenzeer voor handelsmerken die vooral in de diensten als signaal van de kwaliteit van het product gebruikt worden. Het belang van immateriële innovaties manifesteert zich in de sterke score van Nederland op vlak van het aandeel van kennis-intensieve diensten in de totale export (score NLD: 125,9, vgl. met BEL: 108,7; European Innovation Scoreboard, EU 2021).

De genormaliseerde scores die in Figuur 9 getoond worden, komen rechtstreeks uit de European Innovation Scoreboard voor het jaar 2021. Zij zijn gebaseerd op data die beschikbaar waren voor de laatste twee jaren. De rechterzijde van Figuur 9 toont gelijkaardige indicatoren voor de innovatiemiddelen die ingezet worden. Opvallend is de hoge score van

De kwaliteit van instituties is van fundamenteel belang om het vertrouwen in de overheid, tussen de burgers onderling, het ondernemerschap, de innovatie en dus de groei te bevorderen.

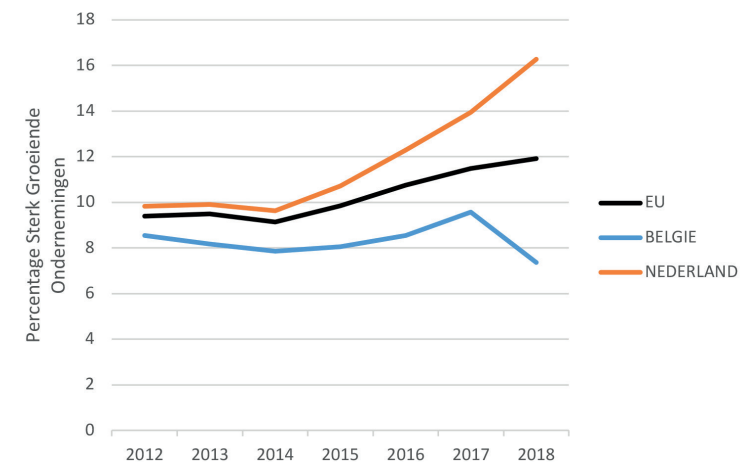
België voor O&O (Onderzoek en Ontwikkeling) inspanningen in zowel de private als overheidssector en voor O&O steunmaatregelen. Nederland daarentegen scoort beter op durfkapitaal (venture capital). Door de sterke middeleninzet op innovatie scoort België lichtjes beter dan Nederland op de totale innovatie-index die zowel resultaten als middelen samenvat (NLD: 123,1; BEL 127,5). Deze verschillen tussen output en input tussen beide landen doen opnieuw de vraag rijzen naar verschillen in effectiviteit en efficiëntie bij de inzet van de middelen en de rol van de overheid hierin.

Figuur 7: Nieuwe bedrijvendensiteit (nieuwe onderneming -registraties per 1000 personen met leeftijd tussen 15 en 64 jaar).

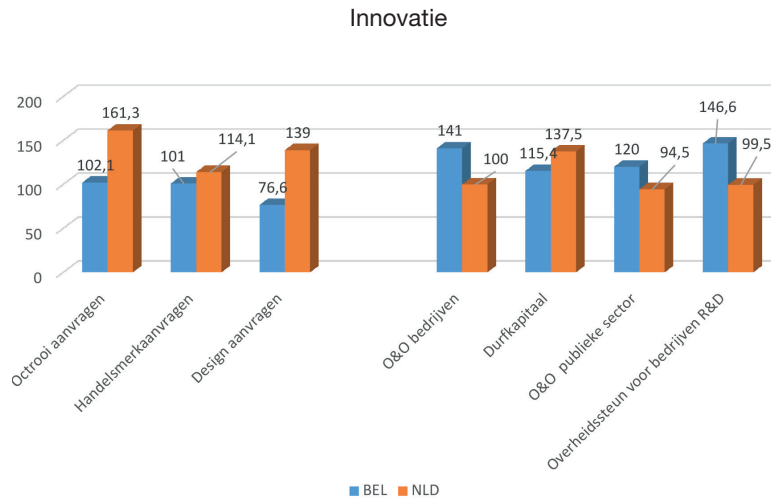
Bron: World Bank's Entrepreneurship Survey and database

Figuur 8: Percentage sterk groeiende ondernemingen in totaal aantal ondernemingen

Bron: Eurostat SBS (structural business statistics)

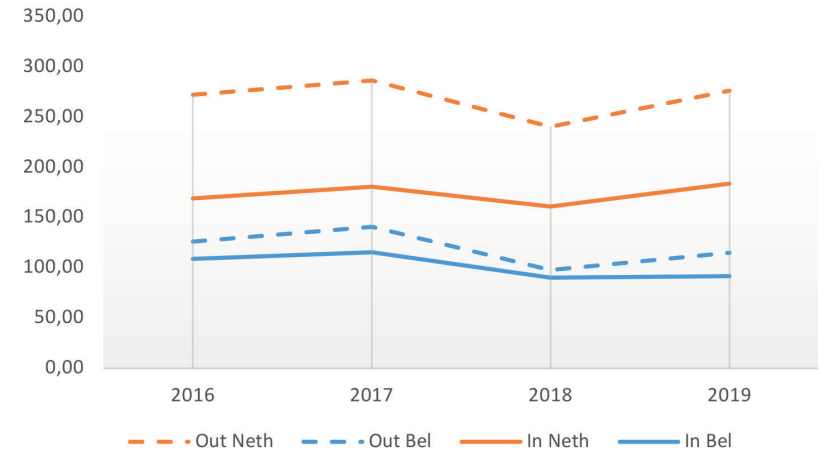
Figuur 9: Innovatie-indicatoren (2019-2020)

Bron: EU, 2021: European Innovation Scoreboard

Internationalisatie, als derde creatief proces, wordt gemeten door de mate waarin bedrijven investeren in het buitenland; in Figuur 10 gemeten via de inkomende en uitgaande buitenlandse directe investeringen als percentage van het BBP. Nederland presteert sterk door de uitgaande buitenlandse investeringen van de grote en nieuwe multinationale ondernemingen van eigen bodem, met een belangrijke stijging in de dienstensectoren. België herbergt minder grote multinationale ondernemingen van eigen bodem (die overwegend van oude industriële origine zijn). Nederland trekt de laatste jaren ook meer buitenlandse ondernemingen aan (inkomende investeringen). Op het vlak van export presteren beide landen even sterk met een export/BBP verhouding die boven de 80% ligt.

Figuur 10: Inkomende (In) en uitgaande (Out) buitenlandse directe investeringen als percentage van het BBP

Bron: OECD Data, FDI Stocks, <https://data.oecd.org/fdi/fdi-stocks.htm>

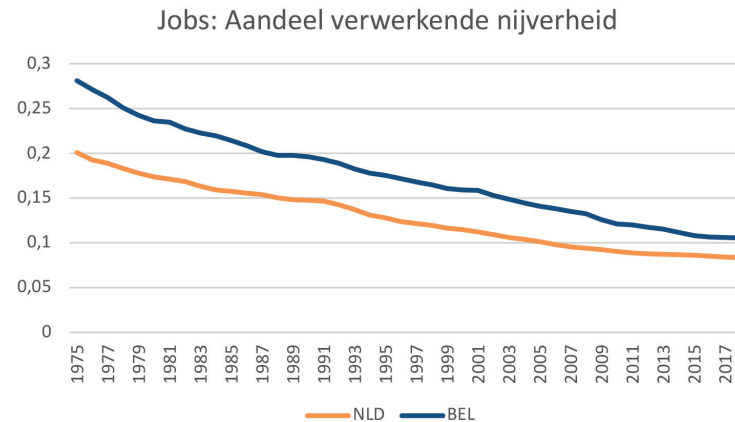
STRUCTURELE EVOLUTIES IN BEIDE LANDEN

DE-INDUSTRIALISATIE

De welvaartsevolutie in beide landen ging gepaard met heel wat structurele evoluties, waaronder vooral de-industrialisatie, d.w.z. het verlies van banen in de verwerkende nijverheid. Dit proces trad in Nederland heel wat eerder op maar trof na 1975 vooral België (cf. Figuur 11). Merkwaardig voor België is dat, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland (en Duitsland), de daling ook verder optreedt in de 'high tech' en 'medium tech' sectoren, zij het aan een trager ritme. Figuur 12 toont hoe in het laatste decennium de industrie in België jobs bleef verliezen, terwijl in Nederland eerder een stabilisatie optrad, en Nederland in de hoogtechnologische industrie extra jobs kon creëren.

De de-industrialisatie ging gepaard met een groei van dienstenjobs in de economie. In België werkt meer dan driekwart van alle werknemers in dienstensectoren (79% in 2018, Statbel), met een groot aandeel in de quataire (non-profit) sector (36%). Het aandeel van de dienstensector in de toegevoegde waarde is echter kleiner (69%). De 'schijnbare' productiviteit gemeten als toegevoegde waarde per werknemer is dan ook ongeveer 1,5 keer groter in de industrie dan in de diensten. Een gelijkaardige verhouding geldt voor Nederland waar inmiddels het aandeel van de diensten in de werkgelegenheid opgelopen is tot boven de 83% met de zakelijke dienstverlening op kop. De verschillen in productiviteit tussen de twee sectoren zorgen voor een ongelijke ontwikkeling (cf. Baumol, 1967) waarbij de geringere productiviteit en de toenemende behoefte aan diensten van een meer welvarende bevolking het aandeel van de diensten in de totale werkgelegenheid en bestedingen sterk doet oplopen.

Figuur 11: Aandeel van de verwerkende industrie in totaal aantal jobs

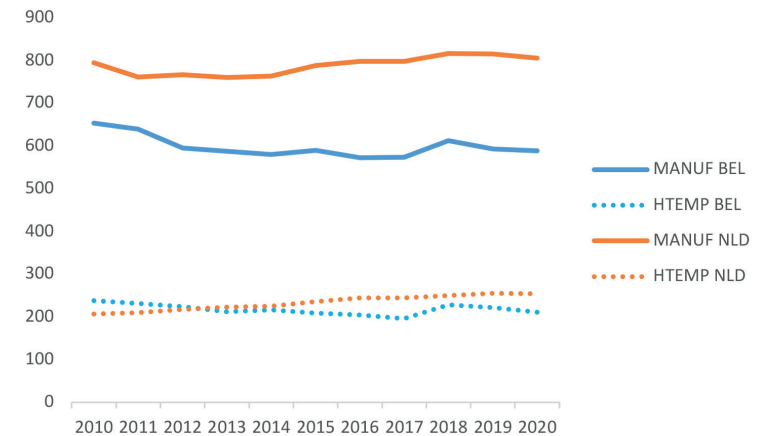

Bron: OECD, <https://www.oecd.org/employment/emp/employmentdatabase-employment.htm>,
<https://data.oecd.org/natincome/value-added-by-activity.htm>

Door de ongelijke groei daalt echter de totale productiviteit en de groei van de economie. Diensten, en zeker deze in de quartaire sector, zijn nu eenmaal minder kapitaalintensief en minder onderhevig aan automatisatie dan in de industrie. Deze onevenwichtige groei zorgt bovendien voor spanningen op de arbeidsmarkt waar de productieve (industriële) sectoren hogere lonen kunnen betalen. Indien de dienstensectoren deze lonen volgen, wat door het systeem van collectieve loononderhandelingen in België sterk bevorderd wordt, moeten zij dit afwentelen op de consument door hogere prijzen te vragen. Deze spanning kan grotendeels verklaren waarom de evolutie van de prijzen verschillend is tussen goederen en diensten, zoals gemeten in de consumptieprijsindex. Een studie illustreert de toenemende kloof tussen de prijzen van diensten versus deze van goederen over de periode 1998-2019 (voor de coronacrisis), waardoor de stijging van de prijzen van diensten 7% hoger was dan deze van goederen op het einde van de bestudeerde periode (Maes, 2019).

De slechte werking of afwezigheid van het prijzenmechanisme in de gereguleerde sectoren lijkt het probleem te versterken. Een studie van de NBB bracht aan het licht dat prijsinflatie van de diensten, en vooral van de diensten in de gereguleerde sectoren, een grotere bijdrage leverden aan het positieve verschil in inflatie van België t.o.v. de buurlanden (Jonckheer en Zimmer, 2017). Met de verzakelijking en slimme regulering van heel wat diensten waar vroeger de overheid actief was in Nederland, werd de concurrentie terug ingevoerd en werden prijzen meer zichtbaar zodat zij opnieuw een allocatieve rol kunnen spelen en zorgen voor een betere efficiëntie. In België zijn heel wat diensten gefinancierd door de overheid en is de prijszetting ervan weinig transparant voor de verbruiker. Bovendien leiden de financieringsmechanismen er tot onderconsumptie of overconsumptie, zoals het geval is in subsectoren van de gezondheidszorg. Echter, gegeven het toenemend belang van de diensten, en de toenemende behoefte van de bevolking aan deze diensten, is het belangrijk

Figuur 12: Aantal jobs in duizendtalen in de verwerkende industrie (MANUF) en in de hoog- en medium technologische (HTEMP) industrie

Bron: Eurostat, Structural Business Statistics

dat de diensten op een voldoende kwalitatieve en productieve wijze aangeboden worden.

DECENTRALISATIE EN REGIONALISERING

Beide landen kenden ook een decentralisering van bevoegdheden van centraal naar regionaal en lokaal niveau. De decentralisering van bevoegdheden was sterker in België dan in Nederland. In België transformeerde de staat in 1993 tot een federale staat bestaande uit gewesten en gemeenschappen. De economische bevoegdheden behoren bij de drie gewesten: Vlaams gewest, Waals gewest en het Brussels hoofdstedelijke gewest. De dynamiek van de drie gewesten is heel verschillend. Een studie van de NBB geeft aan hoe de drie gewesten onderhevig zijn aan neerwaartse convergentiekrachten in de EU waardoor de toename in welvaart voor twee gewesten lager uitkwam dan het Europees gemiddelde over de periode 1996-2018 (Biscari et al., 2020). Enkel Vlaanderen slaagde er in ongeveer 3% meer extra welvaart dan het EU-gemiddelde te creëren.

De convergentie die optreedt, is het gevolg van dalende kapitaalsproductiviteit bij stijgend gebruik ervan en de inhaalbewegingen van achtergebleven regio's die in een open omgeving meer kapitaal kunnen aantrekken. Positieve afwijkingen van de neerwaartse regressie, zoals geobserveerd voor Vlaanderen, kunnen o.a. door agglomeratie, innovatie en meer menselijk kapitaal verklaard worden. Overheidsconsumptie daarentegen leidt tot negatieve afwijkingen, zoals de NBB studie aantoont

De coöperatieve benadering waar op basis van samenwerkingspacten tussen alle stakeholders sociaal-economische vraagstukken proactief benaderd worden, is te verkiezen boven de reactieve oplossingen door de overheid die telkens als een schok op de bevolking afkomen en voor allerlei sociale onrust zorgen.

CONCLUSIE

Voorafgaande beschouwingen maken duidelijk dat er een andere beleidsaanpak en dynamiek is in Nederland dan in België. Dit neemt niet weg dat er in Nederland net zoals in België uitdagingen blijven op het vlak van productiviteit, ecologie, vergrijzing, migratie en sociale cohesie. Over de mate waarin Nederland een gidsland voor België is, kan men van mening verschillen. Er blijven uiteraard culturele en socio-economische verschillen die een copy-paste benadering bemoeilijken. Men kan echter niet stellen dat Nederland, naast de economische prestaties,

het minder goed zou doen wat betreft ecologische en sociale uitdagingen. Nederland staat op de 19^e plaats in de Climate Change Performance Index, terwijl België gezakt is tot de 49^e plaats. Op de World Happiness Index bevindt Nederland zich op de 5^e plaats terwijl België op de 20^e plaats staat. Er kunnen dus in ieder geval enkele lessen getrokken worden uit de Nederlandse aanpak.

De kwaliteit van instituties is van fundamenteel belang om het vertrouwen in de overheid, tussen de burgers onderling, het ondernemerschap, de innovatie en dus de groei te bevorderen. Reguleringdrift en groeiende overheidsbemoeienis werken averechts. Door het politiek inspelen op allerlei verzoeken, komen heel wat reguleringen tot stand die niet het beoogde effect hebben en het vertrouwen in de politiek en de medemens ondergraven. Het vertrouwen is essentieel om transactiekosten te verminderen en/of tot coöperatieve oplossingen te komen. De groeiende bemoeienis van de overheid leidt tot een overheidsfalen dat dreigt groter te worden dan het marktfalen waarvoor men zou willen corrigeren. Het is beter te werken aan een stabiele slimme regulering en de voorwaarden te creëren waarop marktprincipes, zoals concurrentie tussen aanbieders en vragers, op sociaal correcte wijze kunnen spelen, en/of externaliteiten geïnternaliseerd kunnen worden.

De coöperatieve benadering waar op basis van samenwerkingspacten tussen alle stakeholders sociaal-economische vraagstukken proactief benaderd worden, is te verkiezen boven de reactieve oplossingen door de overheid die telkens als een schok op de bevolking afkomen en voor allerlei sociale onrust zorgen. Er is nood aan een proactieve en pragmatische benadering, los van ideologieën,

op basis van beredeneerde scenario's betreffende duurzame ontwikkeling waarvan de economische vooruitgang een essentieel onderdeel blijft.

De meest effectieve en efficiënte maatregelen hoeven niet duur te zijn. Zo heeft de inschakeling van marktprincipes en afgeleide mechanismen een sterk effect op een betere inzet van arbeidskrachten en op de ontwikkeling van heel wat dienstensectoren, die inmiddels meer dan drie vierde van de economie uitmaken. Maatregelen die algemeen de lasten op allerlei activiteiten verlagen, zullen ook minder duur en marktverstrend zijn dan subsidieregelingen die selectief en marktverstrend werken. Ook op vlak van dienstenvoorziening geldt er een gelijkaardig allocatieprobleem waardoor zowel overconsumptie of onderconsumptie in diensten ontstaat en de koppeling met de (groeiende) behoefte aan kwalitatief hoogstaande diensten verloren gaat. In België zorgen het gebrek aan concurrentie, het ontbreken van transparantie prijzen en inefficiënte financieringsmechanismen voor dure en kwalitatief minder goede diensten, vooral in die sectoren waar de overheid financiert. Met de sterke groei van de quater sector is dit een groeiend en onhoudbaar probleem geworden. Bovendien doet de onevenwichtige productiviteitsontwikkeling de vraag rijzen hoe de overheid de diensten betaalbaar houdt zonder dat er witte woedes ontstaan door de hoge werkdruk en lagere lonen van werknemers in deze sectoren. Daarnaast zijn er heel wat private diensten die nog op corporatistische, lees collusieve wijze, aan te hoge prijzen aangeboden worden (cf. jaarverslagen van het prijzenobservatorium van de FOD economie, België). Afschaffen van achterhaalde privileges en een actief mededingingsbeleid binnen de gereguleerde sectoren, kunnen zorgen voor een nieuwe dynamiek.

REFERENTIES

- Aghion P., Algan Y., Cahuc P., Shleifer A., 2010, Regulation and Distrust, The Quarterly Journal of Economics, 125(3)
- Baumol W.J., 1967, Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crisis, American Economic Review, 57(3)
- Bisciari P., Essers, D., Vincent E., 2020, Does the EU convergence machine still work? Economic Review, National Bank of Belgium, June 2020
- de Beer, Paul & Berntsen, Lisa., 2019, Vakbondslidmaatschap onder druk, behalve in België (Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken 35(3))
- EU 2019, European Regional Competitiveness Index, 2019, Luxembourg: Publications Office of the European Union
- EU 2021, European Innovation Scoreboard, European Commission: DG Internal Market Industry Entrepreneurship and SMEs, Luxembourg: Publications Office of the European Union
- Eurostat, 2020, Purchasing power parities (PPPs), price level indices and real expenditures for ESA 2010 aggregates, Eurostat Database
- Eurostat, 2021, Share of government employment nearly stable (https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/european_economy/bloc-4d.html?lang=en)
- Florida, R. L., 2002. The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life. New York, NY: Basic Books
- Godefroid H., Van Parys S., Stinglhamber P., 2021, Welke overheidsuitgaven in België zijn hoog? Een vergelijking met de buurlanden, Economisch tijdschrift, September 2021, Nationale Bank België
- Jonckheere J. Zimmer H., De diensteninflatie: België een uitzondering. Economic Review, NBB, June 2017
- Maes A., De-dienstensector-is-de-toekomst-maar-zorgt-ook-voor-hogere-prijzen, <https://www.bnpparibasfortis.com/nl/blogs/blog-chief-economist/artikel/> 29 mei, 2019
- OECD, 2019, Pensions at a Glance, OECD and G20 indicators, OECD Paris
- Prijzenobservatorium, 2018, Prijzen - Analyse van de prijzen: 2017 INR Jaarverslag
- FOD Economie, Brussel, maart 2018
- Schreyer, P. 2000, High-Growth Firms and Employment, OECD Science, Technology and Industry Working Papers, No. 2000/03, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/861275538813>.)
- Sleuwaegen L., Boiardi P., 2014, Creativity and regional innovation: Evidence from EU regions, Research Policy, 43(9)
- Sleuwaegen L. Ramboer S., 2020, Regional Competitiveness and High-Growth Firms in the EU: the Creativity Premium, Applied Economics 52(22)
- Sleuwaegen, L., 2021, q Het land waarin ik werkte: Enkele feitelijke reflecties.) Lezing bij emeritaat KU Leuven, November 2021.
- Stellinga B., 2012, Dertig jaar privatisering, marktwerking, verzelfstandiging Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Amsterdam University Press, Amsterdam.
- van Rijn M.J., Nederlandse lokale overheid: Veel centrale financiering, veel decentrale uitgaven, De Nederlandse economie, <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/de-nederlandse-economie/2020>
- VOKA (2013), Wat als ... België evenveel ambtenaren telt als zijn buurlanden? CEO Voka, 26_06-2013
- Vzinfo, 2022, <https://www.vzinfo.nl/ziekteverzuim/internationaal>, Verzuimpercentage internationaal, 2015, Bilthoven, 7/11/2022

Leo Sleuwaegen is emeritus hoogleraar Managerial Economics and Strategy aan de onderzoekseenheid Management, Strategy and Innovation, Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen van de KU Leuven en aan de Vlerick Business School.

LES(S) staat voor “Leuvense Economische Standpunten (Short)”. Daarin publiceren stafleden van de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen opiniërende studies en essays. Onder de titel “Less is more” brengen we een verkorte analyse of samenvatting van een langere wetenschappelijke paper of publicatie waarin beleidsrelevante resultaten beschreven werden.

Dergelijke reeks zal uiteraard verschillende opinies en denkstromingen brengen. Leuvense Economische Standpunten vertolken alleen de visie van de auteur. Zij kunnen niet doorgaan als de visie van een instelling.

U kan eerder verschenen Leuvense Economische Standpunten terugvinden op de website van de faculteit: <https://feb.kuleuven.be/les>

Reacties op de Leuvense Economische Standpunten zijn altijd welkom via researchfeb@kuleuven.be